

mentaris que se li han dedicat, i que ara no tinc a l'abast, s'hi arriba a conclusions fermes; ni si s'hi té en compte la vaga possibilitat de reminiscències de la condició pastoril del seductor d'Helena i les seves ressonants encarnacions poètiques —*pastor cum traheret per freta navibus*—. Potser amb el sentit de 'pagès vilanesc', que apareix en aquestes fonts lusolleonesses; i, en forma tan acusada, en el concepte que té Eiximenis del pagès, hem de mirar l'ús de *pastorassa* en JRoig: «quatre madrines / la remiraren, / e deposaren / --- / no ser prenyada: / fou enforçada; / --- / lo ventre ubert, / --- / fon prenys trobada; / havent mentit, / fals referit, / les *pastoraces* / de madrinaces, / lo llur fals dir / la féu morir» (*Spill*, 3493).

LLISTA CORRELATIVA DE DERIVATS I COMPOSTOS: *apeixir, apeixit, apeixat, apeixar, ben apeixat, paixeder, paixement, paixent, donar peixent, peixena, paixentero, paixenter, apaixentat, peixet, tira peixet, donar peixet, peixiu, peixentiu, peixina, depéixer, past, tenir en past, pastencar, pastim, pastís, pastissal, pastiu, pastivar el porc, pastiuada, pastor,astre, pastús, herba de pastor, cireretes de pastor, bosses de pastor, estar a punt de pastora mia, pastorada, Pastorada, pas toral, pastoril, pastorívol, pastoratge, pastorella, pastorell, pastorella, pastruella, pastoreta, pastorella, pastorer, pastoreira, pastoreria, pastoressa, pastoret, pastoreta, pastoria, pastorici, pastura, pastural, els Pasturals, pasturall, pasturar, pasturament, pasturant, pas turatiu, pasturera, apasturar, pasturatge, pasturenc, pasturenca, anguila pasturenca, pasturer, pasturim, el Pasturim de la Codina, pasturiment, pastoriu, pasquer, pasqueret, pasquerat, empastrar, depéixer (cf. supra), repéixer, repéixer, repeixar-se, repeixada, repeixaire, repeix, repàs, pàbul, pastorassa [n. 1].*

PEIXERA, 'resclosa, barratge d'estaques, rama i pedres, que serveix per desviar l'aigua d'un riu o xaragall cap a un canal o sèquia', mot comú amb l'oc. *paissiera* id.; la seva arrel és la mateixa del fr. ant. i dial. *paissou*, gascó *paissun* i it. dial. *passone* 'pal, peu-dret, aspre': semblen haver-se extret del ll. PAXILLUS 'pal petit', 'aspre', com si aquest fos diminutiu d'un mot *PAXUS 'pal'. □ 1.ª 1189.

Sovint en vells documents de Poblet: «in illo loco qui vocatur *pexera* de Rivo Mèlanorum» (= Riudemilans) a. 1189; «*pexeriam* molinorum de Avimbodin» 1203; «aquis --- earum ductibus, cum *pexeriis* et gloriis, --- cum *pexariis*» 1205; i encara en altres documents pobletans de 1203 i 1204, relatiu a la rodalia del monestir o de l'Espuga (*Cart. de Poblet*, 71, 35, 138, 133, 84), i d'altres patrimonis monàstics del centre del país (un de Gualter, de 1328, a l'Arx. de Solsona).

No és menys freqüent en les fonts del Baix Ebre i dels Pirineus; car en tot això es pensa en regatge, però no menys en els molins, en les riuades, en la navegació. «Los ciutadans de Tortosa --- poden fer *pexeres* >ls flums e >ls torrents, a defensió de lurs honors;

però ab aquest temprament, que >ls leyns ne les barques que van a amunt ne a avall, null dampnatge no n pusquen pendre ne aver»; «tot hom pot fer --- e >l flum d'Ebre e en les altres aygues --- nores, çuts, e cèquies e *pexeres*, on pusquen pendre les aygues per tots locs regar», *CostTort.* (Ol., pp. 20, 395); «*pexeres* e d'altres obres degudes a defensió d'açò», «alguna persona --- no trenc, ni desfaça, tanqua ni cloïça ni *pexera* ni palaffanga ni cèquia, d'altri» reglaments tortosins de 1342 i 1344 (*BABL* XI, 428; XII, 59).

Ross., ja 1271: «possitis facere in flumine Techí resclausas, *paxerías* et pontes»; «la *payxera* e >l rech dels molís de Tura --- la *paixera* que ya és feyta ---», doc. de 1315; i 4 més de 1276-1394, en els quals la grafia oscilla entre *pax-* i *peyx-* (*InuLC*). I a tot el Pirineu: «un ort qui afronta ab la via pública de la orta e ab la *paxera* del molí», doc. de Bagà de 1428 (Serra Vilaró, *Baronies de Pinós i Mat.* I, 399); «devalle a Segre e ix a la *pexera* de Monfarrer» vora la SdUrg., a. 1518 (*Spill* de Castellbò, 79r^o); en un capbreu segarrenc, d'Hostafrancs, de 1517: «lo dit terme va fins en lo cap de la *pexera* de Hostafrancs, la qual *pexera* pren la aygua de Ció» (Balari, *Orig.*, p. 160).

Més d'un cop els literats i els observadors de les coses rústiques semblen fer poc cas del mot, com si es tractés d'un lloc d'agafar o tenir peix, derivat d'escassa importància. Altres cops, però, ja sembla que el que en diuen, o la forma en què usen el mot, els suggereix cosa diferent i més destacada: «*pexera*: incile, vel fossa incilis», Busa-N. 1507 (E-II-8f.); no oblidem que res d'això no hi ha en cast. o en Nebrija; en una cançó popular on s'anomenen moltes localitats al S. de la Pobla de Lillet: «la cansó qui trata l'ha? / qui l'ha tret no s'anomena: / un home de baixa mà / que trafica en la *peixera*», MilàF (*Romillo*, 364); «oberta l'esclusa --- eixiren a la plana --- de l'Assut ---. Més avall de la *peixera* de Xerta, el riu fa una gran girada, i es desplega en la immensa plana d'Aldover», Coromines (*Silèn* XIX, O. C., 102b10). En el viatge que férem per l'Ebre el 1923, s'anotava ell «defenses en forma de contrafort perquè el riu no s'endugui les terres», «una *peixera* defensa Xerta»; i jo, *peixera* «mur de contenció que parteix del marge del riu obliquament, en el sentit del corrent, al qual serveix per esmorteir la força de la riuada, i per impedir que més avall se *faça timba*» (Benifallet ---).

Després en tinc nota de diverses comarques del Sud, Nordoest i Nord: en el Priorat pronuncien *pišéra*, i encara que a Porreres, Poboleda i Aspa, es tractava de genèrics o quasi-topònims (i m'advertien, a propòsit de barranquets i tolls anomenats *Racó*, *Barranc*, *Toll de la Pix-*, *La Peix-*, que avui ells en diuen una *presa*), a Margalef no solament es tracta de l'indret, dit la *Pižéra*, on la *Coma-Pixera* desaiuga en el riu Montsant, sinó que també deien apellativament, que hi ha una *pišéra* (1935); de nou *pešéra* és la pronúncia de Porrera, el Cogul i Castellldans (1936), pobles on es tracta de murs bastits en barrancs d'aigua escassíssima o intermitent. I va seguint encara pel Maestrat: «no hi ha guaire aigua per la part baixa de Cervol, però a